

Välikysymys VK 5/2024 vp

Maria Ohisalo vihr ym.

Välikysymys hallituksen luonto- ja ilmastopolitiikasta

Eduskunnalle

Johdanto

Luontokato ja ilmaston kuumeneminen ovat koko ihmiskuntaa uhkaavia ongelmia, jotka koskettavat meistä jokaista. Siirtymä ekologisesti kestäväan yhteiskuntaan on välttämättömyys ja samalla mahdollisuus.

Suomen luonnon tila on hälyttävä. Joka yhdeksäs laji on Suomessa uhanalainen. Metsien tilanne on erityisen heikko, sillä metsäluontotyypeistä uhanalaisia on yli kolme neljännestä. Vesistöjen tilanne ei ole paljoka parempi: Itämeren ja sisävesien luontotyypeistä uhanalaisia on neljännes, rannikoiden luontotyypeistä yli puolet.

Lisäksi Suomen päästökehitys on huolestuttava. Päästöt laskivat pitkään, mutta nyt lasku uhkaa hidastua ja jopa pysähtyä kokonaan. Suomen vuoden 2035 hiilineutraaliustavoite on perustunut oletukselle, että metsät ja maaperä sitoisivat nettona merkittäviä määriä hiiltä. Viimeisimpien arvioiden mukaan Suomen maankäyttösektori ei ollut enää kokonaisuutena hiilinielu, vaan päinvastoin päästölähde.

Näiden tietojen tulisi soittaa hallituksessa hälytyskelloja. Petteri Orpon hallitus on sitoutunut pysäyttämään luontokadon vuoteen 2030 mennessä sekä saavuttamaan ilmastolain mukaisesti hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi Suomi on sitoutunut EU:n ilmasto- ja luontotavoitteisiin ja vaatinut muilta mailta kunnianhimoisia toimia.

Hallitus on kuitenkin toistuvasti osoittanut, ettei se ota luontokatoa eikä ilmastokriisiä vakavasti. Petteri Orpon hallitus jää historiaan sillä, että se on ensimmäinen hallitus, joka tietoisesti lisää päästöjä.

Euroopan unioni on keskeinen toimija kansainvälisessä luonto- ja ilmastopolitiikassa. EU:n on pystyttävä pitämään kiinni tavoitteistaan torjua luontokatoa ja jatkettava suunnan näyttämistä päästöjen vähentämisessä. Sovitusta täytyy pitää kiinni ja kaikki maat täytyy saada viimein mukaan päästöjen vähentämiseen täysimääräisesti. Orpon hallituksen kyky edistää toimivaa luonto- ja ilmastopolitiikkaa kansallisesti ja EU:ssa on täysin riittämätöntä.

Luontopolitiikka

Välikysymys VK 5/2024 vp

Hallitus toteuttaa historian suurimmat leikkaukset luonnonsuojelun rahoitukseen. Vesiensuojelun rahoitusta hallitus on leikannut aiemmasta peräti kahdella kolmanneksella.

Hallitus leikkaa Metso- ja Helmi-luonnonsuojeluohjelmilta, vaikka esimerkiksi Luontopaneelin mukaan luonnonsuojelun rahoitus on nykyiselläänkin riittämätöntä. Ohjelmien toteutusta vaikeuttavat myös hallituksen ympäristöhallintoon kohdistamat leikkaukset, jotka myös rajoittavat kaikkea luonto- ja ilmastotyötä ja heikentävät vihreän siirtymän edellytyksiä.

Hallitus pyrkii välttämään vanhojen, luonnontilaisten metsien suojelua, jota kansalliset ja EU-sitoumukset edellyttävät. Julkisuudessa on toistuvasti kuultu, että kansalliset kriteerit vanhoille metsille halutaan asettaa perusteettoman tiukoiksi. Vesittämällä vanhojen metsien suojelun hallitus on pettämässä viimeisenkin luonnonsuojelulupauksensa. Orpon hallitus peri edelliseltä hallitukselta ensimmäisen kansallisen monimuotoisuusstrategian maaliin saattamisen. Hallituksen vahtivuorolla luonnosta on kuitenkin merkittävästi heikennetty ja sitovia suojelutavoitteita poistettu.

Hallitus heikentää luonnonlaidunten ja muiden perinnebiotooppien ylläpitoa, loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hoitoa ja ympäristövahinkojen torjuntaa. Hallitus ei ole kyennyt jatkamaan laajaan yhteistyöhön perustunutta suurpetojen kannanhoitosuunnitelmien valmistelua ja suden suotuisan suojelutason määrittämistä, vaan on keskittynyt luontodirektiivin heikentämiseen.

Jokaisella tulee olla mahdollisuus nauttia suomalaisesta luonnosta ja sen terveysvaikutuksista. Retkeilyn palveluihin kohdistuneet suuret leikkaukset ovat vaarassa vähentää retkeilyn taukopaikkoja jopa kolmanneksella.

Ilmastopolitiikka

Hallituksen toimet ilmastolain mukaisen hiilineutraaliuden eteen ovat riittämättömiä. Polttoaineen jakeluvuoroituksen lasku aiheuttaa työ- ja elinkeinoministeriön teettämien arvioiden mukaan jopa yli miljoonan tonnin vuosittaiset lisäpäästöt, eikä hallitus esitä korvaavia ratkaisuja tilalle. Hallitus myös laskee fossiilisten tuontipolttoaineiden verotusta, mikä paitsi kasvattaa päästöjä myös vähentää valtion verotuloja vuodessa jopa noin 250 miljoonaa euroa ja heikentää huoltovarmuutta. Lisäksi hallitus nostaa sähköautojen verotusta, vähentää sähköautojen latausinfraan rahoitusta ja laskee saastuttavien autojen verotusta. Tavallisia ihmisiä hallitus on kurittanut myös lopettamalla kuntien ja kotitalouksien tukemisen siirtymässä pois fossiilisista tuontipolttoaineista lakkauttamalla suositut ja hyvin kohdentuvat energia-avustukset.

Maatalouden päästöjen vähentämiseksi hallitus ei ole osoittanut mitään konkreettisia toimia, vaikka maatalouden päästöt eivät ole laskeneet käytännössä lainkaan 2000-luvulla. Tämä on myös seuraavan kauden isoimpia EU-kysymyksiä. Toimiva ja kannattava maatalous on tärkeä osa huoltovarmuutta, ja ruoantuotannon ylläpito on maatalouden keskeinen tehtävä. Päästövähennyksen kanssa jatkuvuus ei ole edes maataloustuottajien etu, vaan nyt tarvittaisiin johdonmukaista kestävä ruokahuollon varmistavaa maatalouden ilmastopolitiikkaa ja uskoa tulevaisuuteen. Hallitus ei myöskään panosta kasvipohjaisen ruuan tuotantoon tai jalostukseen, vaikka juuri tällä hetkellä Suomeen olisi aitoa potentiaalia syntyä merkittävää kasvipohjaisten elintarvikkeiden vienniteollisuutta.

Välikysymys VK 5/2024 vp

Hallituksen ilmastopolitiikka nojaa liikaa teknisiin hiilinieluihin muiden ratkaisujen kustannuksella. Vaikka teknisiä nieluja tarvitaan, niillä ei pidä eikä voi korvata nopeampia ja edullisempia ilmastotoimia. Ilmastopaneelin arvioiden mukaan teknisten nielujen hyödyt toteutuvat vasta 2030-luvulla. Toistaiseksi hallituksen työ teknisten nielujen edistämiseksi on kaiken lisäksi jäänyt vasta puheiden tasolle.

Hallitus on toistuvasti väittänyt, että se suuntaa toimia sinne, missä päästövähennyspotentiaali on suurin. Tämä ei pidä paikkaansa. Hallitus esimerkiksi sivuuttaa turvemaiden päästöt kokonaan, vaikka näiden päästöjen laskeminen olisi tehokkain tapa vahvistaa maaperän hiilinielua. Turvemaiden päästöt ovat suuremmat kuin koko päästökauppasektorin päästöt ja tuplasti niin suuret kuin liikenteen päästöt yhteensä. Hallitus peruu myös aiempia toimia, kuten kosteikkoviljelyn ja joutomaiden metsityksen tuen, eikä reagoi millään tavalla romahtaneisiin hiilinieluihin. Päinvastoin, hallitusohjelman mukaan hakkuita aiotaan jopa lisätä. Kustannustehokkaimmat ilmastotoimet turvemailla sekä Suomessa että EU:ssa jäävät tekemättä ja maataloustuottajan ympäristötienestit saamatta.

Mittavista sopeutuksista huolimatta hallitus ei ole koskenut ympäristölle haitallisiin yritystukiin, vaikka tutkijat pitävät niitä suurena talouden tuottavuuden kehitystä jarruttavana tekijänä. Päinvastoin hallitus on päättänyt lisätä ympäristölle haitallisia yritystukia entisestään. Liikenteen kestävä verouudistuksen sijaan hallitus aikoo ottaa käyttöön vain ammattidieselin yritystuen. Hallitus ei ole kiinnostunut ohjaamaan taloudellista toimintaa haittojen hinnoittelulla, vaikka se olisi myös sopeuttamisen kannalta järkevää esimerkiksi maankäytön muutosmaksu käyttöön ottamalla.

Suomen ja suomalaisten yritysten menestys on riippuvainen vihreän siirtymän onnistumisesta. On karkea virhe asettaa kilpailukyky vastakkain ympäristövastuun ja ilmastotoimien kanssa. Suomalaisten yritysten kilpailuedusta osa rakentuu juuri puhtaasta teknologiasta ja korkeista standardeista, ja suomalainen elinkeinoelämä on ollut eturintamassa kehittämässä vihreän siirtymän ratkaisuja. Korkea jalostusaste, puhdas tuotanto sekä digitalisaation ja teknologian hyödyntäminen ovat tätä päivää, kun hallituksen linja taas on kaivautua takaisin menneisyyteen. Suomi jää parhaillaan ulkopuolelle vihreän siirtymän investoinneista, jotka uhkaavat jäädä suunnitelmiensa asteelle.

EU-politiikka

Kotimaan tuhoisien toimien ja toimeettomuuden rinnalla hallitus vesittää ilmasto- ja luontotoimia koko Euroopan tasolla. Laajinta vahinkoa ympäristölle hallitus aiheuttaa heikentämällä EU:n ympäristöpolitiikkaa esitys esitykseltä. Hallitus kaatoi EU:n ennallistamisasetuksen, vaikka Suomen esittämiin huoliin on vastattu asetuksen valmistelussa. Ennallistamisasetuksen lopullinen hautaaminen tekisi EU:n tavoitteen pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä käytännössä mahdottomaksi.

Hallitus oli myös mukana heikentämässä vastikään hyväksyttyä yritys vastuudirektiiviä ja haluaa heikentää sekä metsäkatoasetusta että vesipuidedirektiiviä. Hallituksen toiminta yritys vastuudirektiivin vesittämiseksi viime metreillä heikentää suomalaisyritysten kilpailuasemaa. Kaikkia sitovat kattavat ja yhteiset pelisäännöt olisivat olleet suomalaisten yritysten etu.

Välikysymys VK 5/2024 vp

Suomen hallituksen tulee oman hallitusohjelmansa mukaisesti edistää luontokatoa torjuvaa sääntelyä EU:ssa. Orpon hallituksen EU-politiikka on reaktiivista ja puolustuksellista. Samalla kun Orpon hallitus käyttää Suomen pelimerkit EU:n luonto- ja ilmastotoimien heikentämiseen, se heikentää toiminnallaan myös EU:n päätöksentekoa. Tällä on vaikutusta EU:n globaaliin asemaan ja eurooppalaiseen turvallisuuteen.

Hallituksen toimetomisuuden seurauksena Suomelle voi koitua vakavat taloudelliset seuraamukset ilmastopolitiikan laiminlyönneistä. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomi joutuu ostamaan päästöyksiköitä muilta EU-mailta. Koska päästöyksiköiden hinta ei ole vielä tiedossa, hallitus ottaa riskin hyvin merkittävistä taloudellisista kuluista.

EU:n ilmastotavoite 2040 on asetettava Pariisin ilmastopimuksen mukaisesti ja pohjautuen parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon. Päästökauppa on ollut ilmastopolitiikan välineenä menestys, ja sen tulee pysyä EU:n ilmastopolitiikan keskiössä myös jatkossa. Vihreää siirtymää tulee edistää EU:n tasolla vaikuttavasti. Yksi vaihtoehto on luoda uusi rahoitusväline vihreää siirtymää edistävien, parhainta osaamista edustavien hankkeiden rahoittamiseen. Hallituksen toimetomuus tässäkin asiassa on silmiinpistävä, sillä ei ole realistista odottaa, että valtiontuilla kilpailemisesta päästäisiin eroon nopeasti.

Lopuksi

Luontokadon ja ilmastokriisin vastaisissa toimissa viivytely tulee kalliiksi ja osuu suoraan suomalaisiin yrityksiin, työntekijöihin ja ihmisten hyvinvointiin. Monimuotoinen ja hyvinvoiva luonto on pohja kaikelle taloudelliselle toiminnalle, ja sen hupeneminen uhkaa suomalaisten yritysten toimintaedellytyksiä. Suomalainen elinkeinoelämä kannattaa kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa ja työtä monimuotoisuuden eteen. Myös esimerkiksi metsänomistajat voisivat saada uusia ansaintamahdollisuuksia, jos Orpon hallitus ottaisi metsäluonnon monimuotoisuuden kohentamisen ja hiilinielujen vahvistamisen tosissaan.

On selvää, että hallituksen nykyisellä politiikalla Suomi ei tule pysäyttämään luontokatoa Suomessa eikä saavuttamaan ilmastolain mukaista hiilineutraaliustavoitetta. Samaan aikaan hallitus pyrkii vesittämään EU-tason ilmasto- ja luontopolitiikkaa. Tämä on anteeksiantamatonta tilanteessa, jossa tekemättömien toimien maksajana tulevat olemaan erityisesti tämän päivän lapset ja nuoret sekä tulevat sukupolvet. Ilmastokriisi ja luontokato ovat pitkällä aikavälillä suurin uhka Suomen taloudelle, turvallisuudelle ja ihmisten hyvinvoinnille.

Edellä olevan perusteella ja Suomen perustuslain 43 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Onko koko hallitus aidosti sitoutunut pysäyttämään luontokadon vuoteen 2030 mennessä ja saavuttamaan Suomen 2035 hiilineutraaliustavoitteen,

millä uskottavilla ja riittäviksi osoitetuilla keinoilla hallitus aikoo lunastaa lupauksensa luontokadon pysäyttämisestä vuoteen 2030 mennessä,

miten hallitus aikoo pysäyttää suomalaisen metsäluonnon hupenemisen,

Välikysymys VK 5/2024 vp

miten hallitus aikoo varmistaa Suomen luontotavoitteiden kannalta elintärkeiden vanhojen metsien riittävän suojelun,

miten hallitus aikoo turvata vaelluskalakantojen tulevaisuuden ja parantaa virtavesieko-systeemien tilaa,

miten hallitus aikoo turvata perinnebiotooppien säilymisen,

milloin hallitus aikoo asettaa Suomen kansalliset monimuotoisuustavoitteet ja miten hallitus varmistaa, että ne perustuvat parhaaseen tutkittuun tietoon ja varmistavat luontoka-don pysäyttämisen Suomessa,

onko hallitus arvioinut, kuinka paljon luonto- ja ilmastotoimien viivyttely maksaa Suomel-le,

miten hallitus aikoo houkutella vihreän siirtymän työllistäviä investointeja Suomeen ja es-tää niiden valumisen kilpailijamaihin,

miten hallitus varmistaa, että Suomi ei joudu ostamaan päästöyksiköitä muilta EU-mailta,

millä uskottavilla ja riittäväksi osoitetuilla keinoilla hallitus aikoo varmistaa, että Suomi saavuttaa ilmastolain mukaisen hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä,

miten hallitus edistää Euroopan unionissa tiedepohjaista luonto- ja ilmastopolitiikkaa, joka edistää suomalaisten yritysten kilpailuasemaa,

miten hallitus varmistaa, että liikenteen päästöt laskevat riittävästi,

miten hallitus aikoo saada maatalouden päästöt laskuun ja varmistaa edellytykset tuottaa ruokaa Suomessa myös jatkossa,

aikooko hallitus luoda maan- ja metsänomistajille mahdollisuuksia ansaita luonnontilan parantamisella ja hiilensidonnalla ja

aikooko hallitus karsia merkittäviä ilmastolle ja luonnolle haitallisia suorita yritystukia tai verotukia ja varmistaa, että tuleva investointikannustin aidosti edistää vihreän siirtymän investointeja?

Välikysymys VK 5/2024 vp

Helsingissä 17.5.2024

Maria Ohisalo vihr
Fatim Diarra vihr
Saara Hyrkkö vihr
Tiina Elo vihr
Krista Mikkonen vihr
Bella Forsgrén vihr
Pekka Haavisto vihr
Jenni Pitko vihr
Atte Harjanne vihr
Oras Tynkkynen vihr
Hanna Holopainen vihr
Sofia Virta vihr
Inka Hopsu vihr
Li Andersson vas
Timo Furuholm vas
Veronika Honkasalo vas
Mai Kivelä vas
Anna Kontula vas
Minja Koskela vas
Merja Kyllönen vas
Laura Meriluoto vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Jussi Saramo vas
Hanna Sarkkinen vas
Antti Lindtman sd
Tytti Tuppurainen sd
Pinja Perholehto sd
Ilmari Nurminen sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Paula Werning sd
Saku Nikkanen sd
Timo Suhonen sd
Aki Lindén sd
Jani Kokko sd
Johannes Koskinen sd
Anna-Kristiina Mikkonen sd
Kim Berg sd
Eemeli Peltonen sd
Joonas Räsänen sd
Pia Viitanen sd
Riitta Mäkinen sd
Krista Kiuru sd
Tuula Haatainen sd
Timo Harakka sd

Välikysymys VK 5/2024 vp

Eveliina Heinäluoma sd
Mika Kari sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Matias Mäkynen sd
Marko Asell sd
Johan Kvarnström sd
Lauri Lyly sd
Helena Marttila sd